

АЗВОНИ ЛЕМКОКІЩИНИ

№ 5 (88)
листопад-грудень
2013 р.

Газета заснована
29 квітня 1994 року

ЧАСОПИС ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»

ЛЕМКИ НА ЄВРОМАЙДАНАХ

Київ

Львів

Тернопіль

Івано-Франківськ

Софія ФЕДИНА – голова СФУЛО, кандидат політичних наук, доцент Львівського Національного університету ім. І. Франка

ЩО Я ОСОБИСТО ОЧІКУЮ ВІД ЄВРОМАЙДАНУ?

1. Євромайдан – це неймовірна громадянська могуть. Буде гріх змарнувати цей унікальний ресурс. Суспільство потребує створення сильного молодіжного руху, основи якого заклав Майдан. На мою думку, цей рух мав би визначитися кількома критеріями:

- непартійність, вклад у Майдан, професіоналізм і небайдужість;
- горизонтальна структура руху;
- об'єднання всіх молодіжних середовищ, які вийшли і створили Майдан;
- співпраця з усіма конструктивними силами, які здатні приборкати власні амбіції, задля успіху загальної справи.

2. Євромайдан – це нова якість демократії. Вийшовши на Майдан ми підняли планку вимог і тепер її завдання не тільки втримати, але поширити євромайданне середовище навколо себе. Європейський вибір, який ми констатуємо: це передусім засади честі і моралі, які в українському політикумі майже відсутні; це верховенство прав людини, якого в нас немає; це чесні суди і міліція, яка має захищати народ. Треба розуміти, що в один день все не зміниться, і тому

починати треба зі себе. Шлях важкий і довгий, але тішить, що нас, готових до змін, вже є багато.

3. Євромайдан – це сила організації та дії. Опозиційні політики мають усвідомити одну дуже неприємну для себе річ. Майдан з'явився не лише як противага владі, але й також як противага опозиції, точніше їх бездіяльності та нездатності вирішувати наболілі питання ... Після місяця протестів так і не було напрацьовано чіткої програми дій. Лишень звучать загальні гасла – відставка уряду, звільнення політ'язнів і т. п., і жодного алгоритму як ці заяви втілити в життя. Тому Майдан має стати інтелектуальним центром, кадровим аґенством для нової влади і нових молодих політиків. Саме Майдан має напрацювати програму реформування України і докорінної зміни системи. Бо саме на Майдані зараз зібрався інтелектуальний цвіт нації.

Які дії потрібні зараз?

1. Визначення можливих законних шляхів делегітимізації влади, яка постійно порушує закон і діє проти інтересів

своїх громадян; розробка механізму самоврядування, створення щось на зразок Тимчасового уряду, який буде представляти інтереси Українського народу і від його імені виступати суб'єктом переговорів.

2. Створення внутрішніх механізмів захисту активістів Майдану, які зазнають переслідування через те, що влада порушила закон, і шукає цапа-відбивайла. Це можуть бути гільдії юристів, охоронців, правозахисників, мережа інформування.

3. Розробка стратегії протидії незаконним діям влади та їх поплічників, зокрема, внутрішньо-українські санкції проти представників партії регіонів, які зможе накладати як громада загалом, так і кожна особа, що має чітку громадянську позицію.

4. Опозиції варто усвідомити, що вони не знають виходу із ситуації, і що варто більше прислухатися до нового голосу молоді Майдану, створити дорадчі групи, зібрати інтелектуалів і напрацювати певну стратегію дій, хай на кілька тижнів чи кілька днів, але не окремо від громадського руху, і не позиціонуючи себе

вище нього. Народ розчарований у діях професійних партійних політиків на всі 100 відсотків, і тому треба бути дуже обережним у заявах.

5. Світовій українській спільності треба взяти на себе обов'язок бути рупором Євромайдану у світі, а також чинити тиск як на представників злочинної влади (діти яких живуть за кордоном!), так і на світову спільноту, виступити на захист прав і гідності українців.

Головне усвідомити – революція лише почалася. Скільки часу вона триватиме, це залежить від нашої концентрації зусиль та бажання знайти спільний шлях, не осквернений протистоянням персональних амбіцій. Відступати просто немає куди.

Українці, як завжди, відзначилися, запропонувавши новий рівень свідомості, гідності і боротьби. Тому маємо чітко йти обраним шляхом.

//Вісник Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань. – № 11-12, лист.-груд. 2013. – С.5-6.

ХРОНІКА НОВИН

Дмитрові Стецьку – 70.

«Його самобутні роботи є у державних та приватних колекціях багатьох країн світу. Його ім'я занесено до найповажніших світових мистецьких енциклопедій. Так природою і лемківськими генами, а може, небесними зірками було закладено, щоб Дмитро Стецько завжди був в опалі. До влади, до режимів, до званих, спілчанських об'єднань. Він – індивідум, який залишається у своєму внутрішньому світі, до якого не підпускає нікого. У ньому сидить дух вічного бунтаря. А ще – вічна боротьба із самим собою, з полотном, яке ще недописане, творчими планами та ідеями, які не реалізовані».

Художник Дмитро Стецько народився 8 листопада 1943 р. в с. Полонна на Лемківщині. Закінчив Львівське училище прикладного мистецтва ім. І. Труша. Живе у Тернополі. Працює в галузі станкового та монументального малярства, скульптури. Проводив персональні виставки у Львові, Києві, Хмельницьку, Каневі, Одесі, Івано-Франківську, Торонто (Канада).

М. Маслій

Пам'ятник депортації в Тернополі

У рамках заходів до 70-річчя депортації українського населення з території Польщі, у центрі Тернополя відкриють пам'ятник. Ідею лемківської громади підтримала Миська рада.

5 і 9 листопада проводилися засідання оргкомітету, обговорення проекту і макету. Згідно із задумом авторів – братів Володимира та Андрія Сухорських зі Львова, пам'ятник у вигляді дерева, вирваного із корінням. Крона дерева вкрита рельєфним зображенням переселенців – дорослих і дітей, які прощаються з рідним краєм. Монумент (вис. 3 м) буде зведено з бронзи, постамент – з каменю-пісковика. Архітектурну частину проектує Олег Головач у Тернополі.

І. Ганцова

Пам'ятний знак у Луцьку

10 листопада у Луцьку урочисто відкрито реконструйований пам'ятник жертвам політичних репресій, жертвам воєн і депортацій етнічних українців з території Лемківщини, Холмщини, Підляшшя і Надсяння. Встановлений ще в 2002 р., після розбудови він став меморіальним комплексом. З цієї нагоди тут відбулося віче пам'яті і скорботи.

Попри переживання організаторів заходу, а того дня у Луцьку накрапував дощ, на відкриття оновленого пам'ятника прийшло близько 300 осіб. Серед присутніх були не лише вихідці з території сучасної Польщі, але й їхні діти, внуки, правнуки, а також представники громадських організацій, заступники голови облдержадміністрації Станіслав Ющик, перший заступник міського голови Святослав Кравчук, народний депутат України Євген Мельник.

У повоєнні роки на Волині оселилися 50 тисяч етнічних українців із т. зв. Закарзоння. До наших днів дожив лише кожен п'ятий з них. Промовці з боєм відзначали, що Друга світова війна, антиукраїнський терор і депортація породили багато проблем, які досі не розглянуті Верховною Радою України, не вирішені на міждержавному рівні. Насамперед, це стосується питань збереження українських святинь на території Польщі, спрощеного візового режиму для вихідців із Закарзоння, до цього часу немає належної політико-правової оцінки цієї акції з ознаками геноциду, вчинений тоталітарними режимами СРСР і Республіки Польща.

Наукова конференція у Львові.

15-16 листопада у Львові відбулася Міжнародна наукова конференція «Проблеми дослідження та збереження історичних сакрально-меморіальних комплексів в Україні та Польщі». Організатором конференції виступила Фондація громадських ініціатив «Вірий». Вона презентувала науковий доробок, отриманий за останні п'ять років діяльності Міжнародного табору-експедиції, а також наукового обговорення актуальних питань, проблем, здобутків і перспектив дослідження, відновлення, збереження матеріальних пам'яток та історичної пам'яті. Серед співорганізаторів конференції було Львівське обласне товариство «Лемківщина». Засідання проводилися у приміщенні Палацу Сапег.

Програма конференції була розділена на три секції: перші дві присвячені теоретичним питанням і проблемам реставрації, а третя – практичного досвіду громадських і приватних ініціатив у цій діяльності. У рамках роботи першої секції виступили науковці Юрій Дубчак, Олена Стасюк, Роман Семененко зі Львова, Тарас Байцар і Оксана Байцар-Артеменко з Рівного, співоробітники спеціалізованого

Інституту «Укрзахідпроектреставрація» Богдан Михалюньо, Ігор Сьомочкін, Оксана Бойко.

Друга секція мала назву «Сакральномеморіальні комплекси в традиціях українського народу». Під час підсумкового обговорення було запропоновано провести конкурс дипломних робіт. Жваву дискусію викликало питання фінансової підтримки реставраційних проектів при відсутності державної підтримки.

У завершальній частині презентовано результати роботи табору-експедиції «Вірий» протягом 2009-13 рр., у рамках якої було виголошено п'ять доповідей, кожна з яких розкривала окремі аспекти її діяльності.

Т. Радь, О. Свідзинська

Засідання у бібліотеці Бучача

19 листопада в читальному залі районної бібліотеки Бучача відбулося чергове засідання «Університету 3-го тисячоліття». На ньому йшлося про лемків – етнографічну групу українського народу, їхню історію, самобутню культуру, традиції та звичаї. Працівники бібліотеки організували книжкову виставку «Народні традиції Лемківщини». Голова районного товариства «Лемківщина» Ніна Оленюк розповіла про життя своєї родини – уродженців Лемківщини.

Гостями зустрічі були директор Територіального Центру соціального обслуговування району В. Морозовський та працівники Головного управління соціального захисту населення з Тернополя.

«ЛЕМКО» на Закарпатті

Таку назву матиме новий драматичний театр на Закарпатті, створений у листопаді в Перечині. Його співзасновниками стали представники творчої інтелігенції міста Ужгород, Ужгородського, Перечинського та Великоберезнянського районів, а серед них – голова обласного товариства «Лемківщина» Василь Мулеса, письменник і журналіст. Драмтеатр діятиме на базі Будинку культури в с. Заріччєво Перечинського району. Село Заріччєво вибрано не випадково, адже вона вважається «столицею» лемків Закарпаття.

У театрі гратимуть не професійні актори, а аматори. Першою виставою, яку вони зіграють на сцені, стане «Зірка над Віфлеємом» за однойменною п'єсою В. Мулеси. Виставу поставлять до Новорічно-Різдвяних свят.

О. Стефаньо

Ювілейна виставка Івана Мердака

Національний заповідник «Замки Тернопілля» підготував ювілейну виставку, присвячену 80-річчю скульптора, заслуженого майстра народної творчості України, члена НСХУ Івана Мердака, уродженця с. Райське на Лемківщині. У 1946 р. він був переселений в с. Королівка на Тернопільщині, вчився у Чернівцях, працював у Бердичеві і Тернополі. У 2002 р. разом із родиною виїхав до Херсона, де помер через п'ять років після важкої хвороби.

Експозиція, на якій представлено більше 20 дерев'яних скульптур, 26 листопада відкрилася в Старому замку Тернополя. Це лише невелика частина творчого доробку мистця. Ряд його робіт зберігаються в Художньому і Краєзнавчому музеях Тернополя, приватних збірках Польщі, Німеччини, США і Канади.

Інф. «ДЛ»

Храм Єдності в Івано-Франківську

Лемківська громада Прикарпаття збирає гроші на спорудження церкви святих Кирила і Миколая в Івано-Франківську (мікрорайон Княгинин). Це буде трибана дерев'яна церква у традиційному лемківському стилі. Так історично склалося, що лемки сьогодні належать до різних конфесій. За задумом засновників, вона стане Храмом Єдності для греко-католиків і православних. За попередніми підрахунками вартість церкви складатиме 1 000 000 грн.

Лемківські республіки

7 грудня у Львові проведено Міжнародний науково-практичний семінар «Лемківські республіки в контексті українського визвольного руху першої третини ХХ століття», присвячений 95-річчю Команчанської Республіки. Обговорювалися наступні питання: розвиток Лемківщини напередодні Першої світової війни; феномен Команчанської Республіки; інші прагнення незалежності на Лемківщині; Лемківщина в суспільно-політичних та культурно-освітніх процесах Західної України у міжвоєнний час; передумови депортації українців з території Польщі. Організатори семінару – Інститут народознавства НАНУ та обласне організація ВУТЛ.

Іван СЕНЬКО (нар. 1928 р. в с. Красна).

ДО 100-РІЧЧЯ ЦЕРКВИ Св. Архістратига МИХАІЛА в с. КРАСНА, п-т КОРОСНО

Село Красна (кол. Коростенька) розміщене в широкій, залісеній із трьох сторін долині «півострівця» між Коросном (за 20 км) і Стрижемом. Предки, з діда-прадіда – хлібороби. Для них земля, поле, ліс були основним джерелом життя.

Документи з давньої історії села відсутні. Парафіяльні акти згоріли 6 грудня 1773 р. Метричні книги велися з 1784 р., а пропали під час переселення в 1945 р. Зі скупих історичних джерел і хронік фольклориста Михайла Дзіндзя, уродженця села, народних переказів та особистих спогадів можна стверджувати, що Красна, як і сусідні поселення, заснована щонайменше у XIV столітті.

Науковці стверджують, що населення мого краю – це «замішанці». Наші предки своєю національною приналежністю, по суті, не дуже переймалися. Влада австрійська, як і подальша – польська, називала їх «русьнами», а вони себе вважали руснаками і господарями на своїй землі. Сусідів-поляків прозивали «зайдами», проте останні на них не дуже ображались. Між собою спілкувалися, переважно, мовою місцевого населення – лемківською.

Так хто ж ми є? Іван Верхратський – філолог і природознавець, цікавився походженням говору наших людей. Результатом його досліджень була праця «Говір замішанців», опублікована у «Записках НТШ». Іван Зілинський (1879-1952, уродженець с. Красна) – мовознавець, професор Ягеллонського Університету в Кракові, а також Ізидор Шараневич – галицький історик і громадський діяч, зарахували «замішанський» говір до лемківського діалекту. Вони стверджували, що людність «замішанців» формувалася протягом тривалого періоду з полонених поляків козаків-утікачів. Саме вони могли внести певні елементи східноукраїнських говорів у розмовну мову місцевого населення.

У 1935 р. в Красній (згідно «Шематизму Лемківщини») нараховувалося 324 садиби. У 294 хатах проживало 1 766 українців, а у 30 – 98 поляків. Сільська школа існувала від 70-их років XIX ст. Вона була єдиною школою в околиці. У Красній, як писав народний вчитель, поет і художник Іван Русенко у вірші «Што в нас було?», було все:

... В нас были села доокола,

А в селах повно хыж.

В дакотрых селах была школа,
Церква-каплиця і склеп-крамниця –
Корчма там!

Поет мав рацію. В одній лише Красній на початку ХХ ст. були аж три корчми. Жиди сповокали людей та втягували в борги, за що люди їх нерідко били. Здавалося, що цього не буде кінця. Та допомогла церква. Священик Александер Прислупський з казальниці звернувся до прихожан: «Не бий жыда і не ход до него!» Це звертання спрацювало. Люди перестали ходити до корчми, Жиди збанкрутували й виїхали геть зі села.

Ще до початку ХХ ст. на пагорбку над річкою стояла старенька дерев'яна церквочка. На вежі, над бабинцем, був годинник, який вказував час цілому селу. Вона продовжувала стояти щонайменше з 15 літ після побудови нової церкви. Стару церкву згодом розібрали, а матеріал продали нафтопромислу під Виспаном на дрова. До Другої світової війни на прилеглий площі біля старої церкви, де-не-де траплялися горбочки, а на них полеглі дерев'яні хрести. Вони свідчили, що в давнину тут був цвинтар. Церковна ділянка була огорожена, а на місці, де стояв престол-вітар, височів дубовий хрест. Тепер ця площа «церквиська» заросла чагарником, на якій хтось із селян облаштував собі благородне місце під пасіку.

Найдавнішим знаним церковним документом була грамота замостянського старости Северина Бонаря від 20.VIII.1571 р., котрою він надав поле і привілей священнику Іоанови Баньковському з Жерниці та його спадкоємцям у Красній.

У літописній хроніці М. Дзіндзя про історію села Красна записано: «...про пожежу приходських будинків 6.XII.1773 р. згадує у своїх записках довголітній парох в с. Красна о. Андрій Орлецький (1776-1811 рр.)».

На парафіяльному цвинтарі села (до 1945 р.) на одній із могил був кам'яний надгробок, на якому зберігся напис: «...іерей Антоній Шавинський (*1811+1873 рр.)». У згаданій літописній хроніці є ще один запис: «...з Красною вийшли: ... о. Лев Шавинський, початковий крилошанин і бувший парох в Самборі». З цього можна вважати, що священник Лев, можливо, був сином отця Антонія, хоч роки служіння не вказані. Відомості про душпастирів в Красній

за XVI ст. неповні, а за XV і XVII ст. взагалі відсутні.

Священик А. Прислупський (*1860 р.) прийняв священство у 1885 р., а в 1891 р. залишився вдівцем. Походив із багатодітної священничої родини зі с. Кам'яна на Ново-Сандеччині. Був старорусинської орієнтації, говорив на діалекті своєї парафії. Разом із ним у селі поселилися три його сестри-вчительки, які в різний час вчителювали в сільській школі. Отцю Александру Господь послав єдину донечку – Юлію, яка в майбутньому стала дружиною професора Ягеллонського Університету в Кракові Івана Зілинського. У них 12 квітня 1923 р. народився також єдиний син Орест, майбутній професор Карлового Університету в Празі.

Священик А. Прислупський мав духовне звання «канонік». Парохом церкви в Красній він був понад 55 років (1885-1942 рр.). І лише маючи 70 років, прийняв на допомогу сотрудику о. Мирослава Сенету. Після нього сотрудиниками були отці: Михайло Гайдук, Володимир Дубляниця, о. Білевич, Дмитро Мариняк, василіянин Родіон Барабаш, Антоній Евин. У цей час деканом парафії був священник бонарвської церкви о. Іван Ключас (*1894 р.), який опікувався парафією з 1927-го до переселення 1945 р.

Духовними особами церкви були також дяки й церковні служителі. Зокрема, у старій церкві дяками і дзвонарями були чоловіки з родини Спірняків. Їх рідно ще довго називали «дячишини», «дзвонарьови». Дяками також були: Микола Кобаса (*1879 р.), якого називали «глухий», а його помічником – Михайло Біль (*1876 р.). Вони служили в церкві до 1935 р. Дяк Іван Худоба (*1899 р.) служив у 1935-40 рр. У той час працював ще один дяк (прізвище невідомо), який приїхав зі Львова. У нього навчався, а потім у 1942-45 рр. служив молодий «дячок» Фецько Кобаса (*1924 р.), який невдовзі після переселення на Донеччину, помер і був там похований.

Церковними служителями були: Петро Беднарчук, на прізвище «Мельник» (роки життя невідомі); Гриць Газдайка (*1860 р.); Стефан Беднарчук (*1907 р.), син Петра; Михайло Оршак (*1924 р.) – до 1945 р.

Службу дзвонарів забезпечувала родина Антоніків – Гнатко (1872-1937 рр.), а після його смерті, до переселення, син Іван (*1908 р.). Дзвонарі мали важливий обов'язок, крім неділі і свят, дзвонили за померлими тричі в день протягом трьох днів.

Похованням займалися гробарі. Вони були господарями на сільському цвинтарі: разом із родиною померлих визначали місце поховання, формували могили, косили траву, вирізували куці, підтримували порядок. За моєї пам'яті таким гробокопом був Михайло Левко. А ще давніше, за переказами, цю роботу виконували вихідці з родини Завійських, яких у селі називали «гробареві».

На цвинтарі в с. Красна здійснювали поховання лише прихожан греко-католиків, а римокатоликів ховали на їхньому парафіяльному цвинтарі в с. Лютча. Костелу в нашому селі не було.

Під час Першої світової війни австрійці забрали дзвони зі старої церкви. Але після війни односельці з-за океану зібрали кошти в сумі 564 доларів і придбали на них три дзвони. У 1925 р. дзвони були освячені іменами архангелів – «Михайл» і «Гавриіл», Св. Івана Богослова – «Іоан» та встановлені на дзвіницю.

Далі буде.

Марія ВАНІВ, Мирон ТЕПЛИЙ, м. Львів.

«ТУТ НАШЕ КОРИННЯ»

(Боцанські зустрічі)

Уже восьмий раз (а ніби вперше!) вивезені у світ діти Боська приїхали до рідних порогів, на подвір'я, до могил своїх близьких, де на запалену свічку, букетик квітів, а ще більше на щирі молитви та «Вічна пам'ять» цілий рік чекають душі предків. Через тугу від втрати батьківщини, ще довго ятримиме душу 1945 рік, наша спільна пам'ять, «як вічність неситима, то радіє стиха, то болить». Саме тому цього року понад стоособова громада боцан вирушила вклонитися рідному краю, зеленій Лемківщині.

І знову зустріч із Боськом, і зустрічі в Боську... А були вони особливо хвилюючими. У суботу, 14 вересня, у новому, гарно опорядженому Будинку культури товариство «Mіośnikow Ziemi Beskiej» організувало зустріч боцан: тих, хто від народження тут проживає, тих, хто замешкав у ньому після переселення зі Сходу, і тих, хто покинув село в гіркий час виселення. Зустріч проходила під гаслом «Тут наше коріння» і мала на меті вперше, при ширшій аудиторії, обговорити шляхи співпраці між польськими та українськими боцанами, насамперед у сфері відродження старого Боська-Beska: побуту, громадського життя, відносин між українцями та поляками, збереження старожитностей (ужиткових речей та предметів, архітектурних об'єктів, світлин). Також йшлося про можливий культурний обмін між нинішнім Беском і об'єднанням «Боца-ни», яка репрезентує переселенців та їх нащадків в Україні.

Велику вагу в налагодженні порозуміння між народами мають спогади очевидців, розповіді про непрості долі окремих людей, цілих родин, що складають картину трагедії лемків. Саме таку мету поставило перед собою подружжя Лідія та Збігнев Зельонки, які в серпні цього року побували в Україні, на Самбірщині, зустрічалися з тими, чиє дитинство й підліткові роки минули в Боську, кому довелося пережити розлуку з рідним краєм. Спогади Марії Цуп, Антона Шургота, Люби Кушнір, Марії Зембіцької були записані на кіноплівку, а також видані друком. У зв'язку з технічними несправностями присутні не могли переглянути фільм, зате на екран проєктувалися зроблені під час поїздки фотографії, а пані Лідія переповідала почуті історії з такою чутливістю, зі щирим співчуттям, що на очі наверталися сльози. Доповнили враження виступи паломників з України – Ярослава Козака, Мирослави Трач та Марії Ванів, яка склала подяку пані Лідії за розпочату важливу справу збереження пам'яті.

Завершувалася зустріч щемливою піснею про Боську, написаною Степаном Теплим, яку виконували приїжджі боцанки, а з ними співав увесь зал:

Босько, де дитинство щасливе лишили своє.
Босько, тобі кланяюсь я і страждаю.
Босько, за тобою бану, село рідне моє.
Босько, колісковий лемківський наш краю...

Час гоїть рани. У цьому можна було пересвідчитися, спостерігаючи, як місцеві боцани намагаються допомогти вперше прибулій аж із Києва внучці з родини Їжиків віднайти місце, де проживали її предки, як усі присутні втирали сльози, слухаючи про родинні драми,

поневір'яння переселенців.

Далі був фуршет, а насправді – не європейськи щедре частування. За спільним столом присутні боцани різними мовами ділилися враженнями від щойно почутого, доповнювали своїми розповідями про минуле. Панувала справжня атмосфера порозуміння.

Продовження тривало в неділю, коли приїхала ще одна група паломників з отцем Володимиром Коркуною, що мав відслужити Святу Літургію на тому «пагорбі нашої землі», де колись стояла церква. Як щороку, піднімаємось історичними для нас сходами, які є сув'язю сьогодення з минулими. Здається, ось піднімаємось наверх, відчиняється двері, і ми увійдемо в храм наших батьків. Але... біля пам'ятного хреста вже все приготовано для відправи ще в суботу. Присутній уряд гміни, вікарій місцевого костелу Павел Дзьобі разом із парафіянами, голова Об'єднання українців Сянїччини Мар'ян Райтар. Після Служби о. Володимир у своїй проповіді подякував Пречистій Діві Марії, Різдво якої було храмовим празником у Боську, за покров над селом і над нами, за Божу ласку, яку відчуваємо в часі цих поїздок, за можливість зустрічей із родиною та земляками, які живуть у різних місцях. Відправлено панакхиду за померлими й окроплено місце вічного спочинку предків свяченою водою.

За традицією, далі відбувалася празнична гостина для боцан, розпочинаючи яку вїт гміни Маріуш Балабан сказав: «Так, як ви протягом року до нас збираєтесь, так протягом року ми вас чекаємо», подякував за приїзд і відзначив, що «церквиско» є своєрідною візитівкою Беска, висловив упевненість у подальшій співпраці. На знак вдячності панові Маріушу, який слідує, щоб місце нашого паломництва було в належному порядку, і робить усе можливе для наших поїздок, подаровано картину І. Теплою «Катедра у Львові».

В атмосфері родинного свята проминув час. Запамятався виступ Степана Теплою, родина якого розкидана по трьох континентах, проживає в чотирьох державах. «Мої бабуся й мама були польками, але коли вивозили їхніх чоловіків-українців та дітей, вони, не вагаючись, розділили з ними долю вигнанців. У всьому винні політики, а терпів простий народ...»

Дев'яносторічний поляк п. Корнасевиц згадував про спокійне і згідне довоєнне життя в Боську. Особливо було вражене молодше покоління з-поміж прибулих, коли він прочитав напам'ять вірш українською мовою, вивчений ним ще в школі. До сліз хвилююче було чути й співати одну і ту ж пісню тільки різними мовами. А ще частуватися українською національною стравою – варениками, бо в Боську саме в ту неділю був день «пірога».

Різдво Пресвятої Богородиці розпочинає новий церковний рік, а для громадського об'єднання «Боцани» цей празник ніби завершує рік діяльності. Поїздка в Боську стає її підсумком. Що ж принесе нам Новий рік, боцани?...

НАШІ ЮВІЛЯРИ – ВИДАТНІ ЛЕМКІВСЬКІ ДІЯЧІ

- 125 – **Дмитро ВИСЛОЦЬКИЙ** (Ваньо Гунянка *4.11.1888, с. Лабова, п-т Новий Санч + 25.12.1968, м. Львів) – поет, публіцист, журналіст. В'язень Талергофу. Редактор місячника «Лемко», газети «Карпатська Русь» (1931-44) у США. Керівник «Руської Бурси» в Новому Санчі.
- 70 – **Дмитро СТЕЦЬКО** (*8.11.1943, с. Полонна, п-т Сянїк) – художник. З 1973 – у Тернополі. Лауреат обласної мистецької премії ім. М. Бойчука (1990).
- 100 – **Степан ДЗЮБИНА** (*11.11.1913, с. Гладивів, п-т Горлиці +10.08.2004, м. Перемишль) – священник, отець-мітрат ГКЦ, крилошанин Капітули у Перемишлі (з 1965). Генеральний вікарій для греко-католиків Польщі (з 1977).
- 60 – **Володимир РОПЕЦЬКИЙ** (*11.11.1903, с. Маринопіль, Галицький р-н, Станіславської обл.) – скульптор. Заслужений діяч мистецтв України (2000). Доцент Української Академії друкарства у Львові. Голова Львівського обласного товариства «Лемківщина» (з 1999), голова СФУЛО (2007-11). Батьки – зі с. Тилич, п-т Новий Санч.
- 110 – **Михайло МАЗУРИК** (*15.11.1903, с. Брежава, п-т Березів + 28.03.1959, с. Річень, Сілезія, Польща) – народний різьбяр і маляр.
- 80 – **Іван МЕРДАК** (*26.11.1933 (за пасп. 2.02.1935), с. Райське, п-т Лісько + 27.05.2007, м. Херсон) – скульптор. Працював у Тернополі (1956-2002). Заслужений майстер народної творчості України.
- 75 – **Казимир ПАТРИЛЯК** (*16.12.1938, с. Нагор'яни, п-т Сянїк) – вчений-хімік. Доктор хімічних наук (1986). Професор Національного університету «Київський політехнічний інститут». Завідувачий відділом Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії Національної Академії наук України.
- 90 – **Микола ВОРОНЯК** (*27.12.1923, с. Ванівка, п-т Коросно + 26.06.1974, м. Тернопіль) – хоровий диригент. Заслужений діяч культури України (1973). Художній керівник Тернопільської філармонії (з 1964).

Фото з архіву редакції.

*В Бескидах ставимо хрести,
В Бескидах шепчемо молитви
За землю, де колись тут жили,
Де є діди і прадідів могили.*

*У центрі – бл. пам. Юрїї Марканіч і Катерина Русенко.
с. Ветлина, п-т Лісько. 15.07.2008 р.*

Юлія БОДНАРЧУК, викладач кафедри українознавства

Тернопільського Національного економічного інституту.

ЖИТЛОВО-ПОБУТОВІ ТА ГОСПОДАРСЬКІ УМОВИ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

Історичні події, що розгорнулися після підписання 9 вересня 1944 р. у Любліні «Угоди між Урядом УРСР і Польським Комітетом Національного Визволення про евакуацію українського населення з території Польщі та польських громадян з території УРСР», стали для 483 тисяч українців Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя початком втрати свого економічного статусу. Він нерозривно пов'язаний з приватним господарством, земельними наділами та наявністю нажитого з дідів-прадідів майна, яке було втрачене внаслідок впровадження в життя цієї Угоди, яка ігнорувала людські права – політичні, культурні, економічні. Угода, по суті, була лише декларативним гаслом, під прикриттям якого відбувалося насильне виселення, з позбавленням культурного середовища.

Невід'ємною частиною депортації був комплекс соціально-економічних, питань і житлово-побутових умов. Переселення українців з Польщі мало всі ознаки депортації, який проходив під прикриттям вказаної Угоди. Економічно-майновий аспект був складовою частиною процесу переселення. Будівлі житлового призначення виступали визначальним місцем поселення для депортованих, при отриманні якого їм надавали господарські будівлі та присадибні ділянки, встановлювали

інші пільги, виплати і компенсації, передбачені Люблінською угодою. Вони були важливим фактором для нормальної адаптації та життєдіяльності переселенців на нових місцях. Питання забезпечення житлом і землею депортованого населення, яке переважно було розселене в сільській місцевості є дуже актуальним при висвітленні економічно-майнового аспекту.

В Угоді чітко встановлювався механізм переселення, де суттєвим моментом було забезпечення переселенців певних житлово-побутових умов на підставі актів-описів майна, які представляли переселенці місцевим органам влади при прибутті на нове місце проживання. Акти-описи майна надавалися тим, хто добровільно зголосився виїхати на Схід. У них вписували майно рухоме та нерухоме, що залишалося на попередньому місці проживання, із зазначенням його страхової оцінки, а також продуктів харчування, що були зібрані з земельних наділів і здані на заготівельні пункти.

Стаття 3 встановлювала, що майно, яке залишилося переселенцями на місці, здавалося під охорону держави. Описи складалися спільно з Уповноваженими і Представниками сторін. За псування майна винні мали притягатися до відповідальності. Також перед-

бачалося, що будинки в містах і сільській місцевості, які звільнялися в результаті переселення, мали надаватися в першу чергу переселенцям. На жаль, акти-описи майна склалися небагато, оскільки т.зв. «евакуація» мала характер примусовості, масовості та терміновості, тому вони не відображають точного майнового стану переселенців. Однак, саме ці документи стали єдиним свідченням існування права власності у переселенців на залишене в Польщі майно.

Відповідно до постанови Ради Народних Комісарів УРСР і ЦК КП(б)У від 19.09.1944 р. № 1237/69, з метою реалізації Угоди, частина українського населення була направлена в Тернопільську область для розселення його в містах і селах. Рішенням РНК УРСР від 23.09.1944 р. № 1261 створено управління в справах евакуації та розселення польського й українського населення, а також обласні відділи при виконкомах Обласних Рад депутатів трудящих, в обов'язки яких входило практичне сприяння евакуації. У листі, адресованому голові Тернопільського облвиконкому Я. Ф. Артюшенку та секретарю обкому КП(б)У І. Д. Компанцю акцентувалося на «першочерговому завданні», що могло забезпечити ефективну реалізацію міждержавної Угоди, за якою обласний відділ був зобов'язаний надати інформацію про можливу кількість евакуйованих родин, котру зможе прийняти область. Для цього необхідно було знати кількість придатних для проживання житлових будинків із господарськими будівлями в селах, а в містах – квартири для міського населення. Вся необхідна інформація для прийому та розселення прибулого населення повинна бути зібрана і ретельно вивчена перед початком «евакуації» польських громадян. Інформація мала бути опрацьована до 15.11.1944 р.

У листі, направленому головам виконкомів Районних Рад депутатів трудящих під грифом «таємно» від 10.10.1944 р. пропонувалося

терміново подати відомості з районів про земельний фонд, який залишається після виїзду польських громадян. У цю відомість треба було включати всі будинки, присадибні ділянки та земельні ділянки польських сімей, незалежно чи подали вони заяву на виїзд, чи не подали. Вже 16.10.1944 р. направлена доповідна, де вказувалося про можливість розміщення в області українських переселенців у кількості 26 000 сімей, причому площа наділеної землі з будинками дорівнювала 91 070 га, в т.ч. з можливим додатковим поселенням 2 900 сімей.

Для Західної України було виділено 30 000 переселенців додатково до плану розселення. Відповідно до кількості вільних житлових приміщень для розміщення в Тернопільській області було додатково заплановано 21 000 сімей переселенців, що затверджено спільною постановою Тернопільського обкому партії та облвиконкому 23.05.1945 р.

На початковому етапі багато переселенців добровільно зголошувалися їхати в східні та південні області УРСР. Однак, від другої половини 1945-го до середини 1946 р. ця тенденція змінюється на користь західних областей. Зміна вектору розселення депортованих українців мала ряд пояснень, основне з яких – методи ведення сільського господарства: індивідуальне чи колективне (в колгоспах), а також умови забезпечення житлом. Більшість переселенців прагнули до одноосібного ведення господарства, яке було притаманне їм на Закерзонні, що приваблювало їх на Західній Україні. Звідси виїжджали сім'ї польських переселенців, залишаючи після себе житлові будинки, що могли розмістити родини українців, які прибували з Польщі. Таким чином західний регіон був більш привабливим для проживання з точки зору економічної та соціальної їх адаптації, ніж східний.

Далі буде.

ПЕРЕЗЕРАМЕ СТАРЫ ЗНИМЖЫ

www.lemko.org

Подав Владислав МАКСИМОВИЧ, США

1. Православна громада с. Воловец, п-т Горлиці. В центрі – о. Александер Волошынські. Фото 1928 р.

2. Деревяна греко-католицька церква св.св. Косми і Дамяна в с. Маціна Велька, п-т Горлиці. Збудована в 1807 р. Фото 1915 р.

ДІДОВИ КАЗАНЯ ДЛЯ ВНУКА ВАНЯ

Прешло пару ден по тій бесьїді Ваня з дідом о керпцях. Но Ваньо, жебы го не злостити, оми-нав з ним спотканя і не показував-ся му на очы, бо мав ляк, кобы го дідо не праснув. Але так не могло быти довго, бо дідо тіж мав знадобу в стосунках з онуком, то недовзвы они пришли до порозуміння і згоды. Дідо, як і пред тым, оповідав внукови о своїм жыттю, про парібоцкі млади часы, про вандры по чужьх селах і ружни гісторії, трафунки а оказії. То были його одвідины минувшчыны, яком він ся барз паношыв. Своі оповідкы, яких было доста, дідо мав занотувани в голові, то час од часу жуывав в бесьїді з Ваньом.

З дідовою жытьвою практикы і преконаня, парібчыты мож зачынати в сьмнадцет-осемнадцет літ. Котрому під носом высохли шмарклі і роснут баюсы, які зараблят юж грошы, твердо стоїт на ногах і міцно ся чує в споднях. Поза тым млодий парібок ма быти елегантним, выхованим, гонорово ся носити і никого не кривдити. Бо парібуваня (іначе – кавалерка) то ест така баба, од якої не мож предвидіти розвита інтересу. На засаді тых высьлідів дідо Митро мав свої спрактыкувани застережыня: несповна каждая кавалерка обходит-ся без биткы! То млодому парібови тра мати позір і не глядати ниякой предиркы. На кавалерку не вартат іти в сьвяточнім убраню, бо як зайде до биткы, то можут го потрепати. Не носити краваткы і довгы влосы, бо они дают превагу неприятелям, котры ся можут тым схіснувати і тягати за чубрину ци краватку. Не укывати пред кавалерком алькогюлю, бо він нич не поможе, а буде лем шпетив. Мати колеґу, на якого мож ся покласти в неодакладній знадобі. Битку вытримати до кінця і стояти на тому же: «усрам-ся – не дам-ся!» (як мувийом поляци),

а кед юж не до вытриманя, то на то ест ішчы єден выхїд: повісти маґїчне слово «зний ня!» і показати дупу, а для векшого вражїня мож навет здоймити сподні. І лем товды дати вільніст ногам – барз помагат. Спрактыкувано давно парібками на власній скорі.

Сушче значыня в кавалерских зальютах ма обходжыня парібка з дівчатисками. Іх треба шанувати, а не робити ім нич злого. В стосунках з ними поводити-ся ґречно, до любости захочувати іх през бомбоны, а не пхати брудни руки до пазухы. Знано, же парібки маюць вельке жаданя до бабской особы, то іх барз влече зазрити дівчатиску під кабат і помацати, бо там, они думают, же дябел мюдом насмарував ноги. Тото в жаднім разы не мож робити, бо на парібка чекат покута – отриманя в пыск! Ліпше дочекати-ся того часу, кед дівочка сама даст позволіня запознати свої звабы.

Дідо Митро, опріч powyже реченого, мав тых оповідок доста, но внукови оповідав лем тото, што му пасувало. А інкше не могло быти, бо Ваньо не доріс до того, жебы го школити юж до кавалерских інтересів. Але час летів, то і Ваньо не стояв на місци. Хоц під носом му ішчы нич не выросло, але він мав жаданя до кавалерских справ. Дідовы оповідкы, поучаня такой зробили свою справу. Они збудили в души Ваня велькій захвїт до спознаня тых непознаних ішчы тайнств кавалеркы.

Ваньо на ґвалт выношував пляни, до яких прилучыв свого выпробуваного колеґу Михала. Они разом зробили конечне опрацюваня своіого ґеніального пляну ведлуг кавалеркы.

Миколай ФУЧЫЛО,
с. Остапє на Тернопільщыні.

ДРОТАР

слова – Павльо СТЕФАНОВСКІЙ

мелодія – Петро МУРЯНКА

гармонізація – Ярослав ТРОХАНОВСКІЙ

Ходив дротар од села до села,
горцьї дротувати.
Палицьом ся підперав,
за дівчатми позерав,
кричав: «Горцьї дротувац!»
часом собі сьпївав:

«Течут горцьї і велькы, і малы,
горцьї дротувны.
Не смутте ся, дівчата,
же вам течут горнята:
дідо-дротар здротує,
а і пожартує».

Ходив дротар по горах стежками
горцьї дротувати.
Збоку носив торбинку,
звиток дроту, мериндю,
на ногах – онучы, керпцьї,
дуган в табакерцьї.

Ходив дротар з Білої, Чорной Воды,
горцьї дротувати.
Велькы, малы дротував,
курив файку і сплював,
за роботу пінязы
казав си давати.

Літ.: //Голос Ватры. – Польща. – 18.07.1986. – С.7.

барытон
солю

Andantino ♩-69

Хо-див дротар од хы-жы, до хы -

жы, гор-ці дро-ту - ва - ти.

Велькы, малы дроту-вал, курив файку і сплю-
вав,

за ро-бо-ту пі-ня-зі казав си да-ва-ти,

велькы, малы дроту-вав, курив файку і сплю-
вав,

за ро-бо-ту пі-ня-зі казав си да-ва-ти.

ПОСЬМІМЕ-СЯ КУСЦЬОК

Лемківській гумор

СВІТ НІМИНИ

Баран

Учар грає з бараном в карты. Підходить другий учар:

- Но і як?
- Баран бараном.
- А які рахунок?
- Три - три.

Баран а бубен

- Я ся знам на музыцьї! - хвалив-ся баран.

- А на якім інструменті грає?
- Кед здрут зо мя скору, пак оброблят ей і натягнут - выйде бубен.

Баран не пияк

- Кед бы зме поставили пред бараном два відра: з водом і палюнком, то чого ся напье баран?

- Воды!
- А то чом?
- Бо баран!

Барз мудрий пес

- Куме, мам барз мудрого пса.
- Чом так думате?
- Вчера на дорозы показую му качку

і гварю: «Фас!». А він мі одповів: «Хлопе, зварював ес? Ліпше підеме на ярмак і купиме».

Барз обачні

- Куме, знате, як ся кохають іжак з іжачыхом?
- Знам.
- Но і як?
- Барз обачні.

Бас а Гусьлі

Ішли Бас з Гусьлями на весьїля:
- Будеме їсти, будеме пити, будеме ся веселити! - мовили Гусьлі.
- Як Біг даст, як Біг даст!
Ідут Бас з Гусьлями з весьїля.
- Не іли-зме, не пили-зме, не веселити-ся,

- мовили Гусьлі.

- Мовив я, мовив я...

Без станика

Корова зверхньо призерат-ся на кота і гварит:

- Такій мацьцькїй, а юж з баюсами.
«Така велька скотина з цїцками, а без станика ...» - помьсьлів кіт.

Бідний іжак

Іжак хпав до ямы і не може вылізти.
Гварит до ся: «Кед за годину не вылізу, то піду домів за драбинком».

Лемку! Маш бесьїдувати, гварити, мовити, повідати, радити, речы, гадати. Втовды лем будеш собом і шанувати Тя будут Люде.

«Дзвони Лемківщини» -

часопис Всеукраїнського Товариства «Лемківщина»

Наша адреса:

46001, м.Тернопіль, бульв. Т.Шевченка, 21, тел. 52-29-93.

Реєстраційне свідоцтво ТР 145

Замовлення № . Тираж 1000

Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.

Підприємець Старух С. Є., м.Тернопіль, вул. Лукіяновича, 8. Тел. 42-52-13. E-mail: manager@vdruk.com

Редактор Ігор ДУДА

Редакційна колеґія:

Олександр ВЕНГРИНОВИЧ (Тернопіль), Степан КРИНИЦЬКИЙ (Івано-Франківськ),
Степан МАЙКОВИЧ (Львів).

Комп'ютерний набір і верстка - Тарас ВАШКІВ.

Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колеґії.

Відповідальність за достовірність фактів несе автор публікації.

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.